

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
 Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
 ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
 Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Заболотний В.Ф., Саркісян О.А. Впровадження профільного навчання у старшій школі – актуальне питання сьогодення // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2016. – Випуск 4(10). – С. 37-40.

Zabolotny V.F., Sargsyan O.A. Introduction of profile studies at senior school is pressing question of present time // Physical and Mathematical Education : scientific journal. – 2016. – Issue 4(10). – P. 37-40.

УДК 373.5:53

В.Ф. Заболотний, О.А. Саркісян
 Вінницький державний педагогічний університет
 імені Михайла Коцюбинського, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У СТАРШІЙ ШКОЛІ – АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми. Однією з найскладніших проблем, що постають перед старшокласниками є вибір майбутньої професії, розв'язання якої є важливим кроком як для підлітка, так і для батьків та вчителів, адже від правильного вибору професії залежить успіх людини в житті, її самореалізація.

Сьогодні змінилися завдання, які висувуються перед школою та учителями. Традиційна модель освіти, яка була спрямована лише на передачу майбутньому спеціалісту необхідних знань, умінь і навичок, втратила свою перспективність, виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей освіти, перестановки акценту зі знань спеціаліста на його людські, особистісні якості, які постають водночас і як ціль, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Нині проблема профільного навчання продовжує перебувати в центрі уваги вітчизняних науковців. Значний внесок у її розв'язання роблять В. Кизенко, О. Корсакова, Н. Шиян, Н. Бібік, Н. Василенко, В. Волканова, О. Котова, А. Лопухівська, Ж. Осипенко, С. Сушко, І. Яремко та інші.

Метою статті є огляд теоретичних аспектів профільного навчання, визначення значимості, пріоритетів та проблем впровадження його у систему загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Профільне навчання – вид диференціації й індивідуалізації навчання, що дає змогу за рахунок змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу повніше враховувати інтереси, нахили і здібності учнів, їх можливості, створювати умови для навчання старшокласників відповідно до їхніх освітніх і професійних інтересів і намірів щодо соціального і професійного самовизначення.

Метою профільного навчання є забезпечення умов для якісної освіти старшокласників відповідно до їх індивідуальних нахилів, можливостей, здібностей і потреб, забезпечення професійної орієнтації учнів на майбутню діяльність, яка користується попитом на ринку праці, встановлення наступності між загальною середньою і професійною освітою, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації. Профільна школа є інституційною формою реалізації цієї мети [1].

Профільна школа передбачає забезпечення умов для якісної освіти старшокласників у відповідності з їхніми індивідуальними нахилами, можливостями, здібностями і потребами, забезпечення професійної орієнтації учнів на майбутню діяльність, яка користується попитом на ринку праці, встановлення наступності між загальною середньою і професійною освітою, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Профільне навчання в школі реалізується відповідно до Положення національної доктрини розвитку освіти України XXI ст., Закону України «Про загальну середню освіту», Концепції загальної середньої освіти, Концепції профільного навчання, Концепції розвитку школи на 2010 – 2015 н. р., Програми розвитку школи на 2010 – 2015 н. р., Програми організації допрофільної підготовки та профільного навчання учнів школи.

Основними завданнями запровадження профільного навчання в школі є:

- створення умов для навчання старшокласників відповідно до їх професійного самовизначення;
- робота з обдарованими дітьми;
- організація і проведення самостійної експериментальної пошукової роботи, володіння інтерактивними ІКТ;
- вміння організувати навчання на основі співпраці, створення ситуації успіху;
- участь учнів в олімпіадах, конкурсах, МАН, турнірах;
- оволодіння методикою викладання відповідно до профілю навчання;
- необхідне знання вчителем вікової психології;

- здобуття якісної освіти, яка відповідає їх профілю [2].

Цьому сприяють заходи щодо впровадження профільного навчання, які реалізуються у загальноосвітніх навчальних закладах, зокрема:

- моніторингові дослідження запитів учнів щодо задоволення освітніх потреб;
- організація просвітницької роботи серед учнів та їхніх батьків про формування мережі профільних класів;
- проведення профорієнтаційної роботи серед учнів 8–9 класів;
- забезпечення психолого-педагогічного та методичного супроводу учнів, батьків та педагогічних працівників щодо впровадження профільного навчання;
- поповнення навчально-методичної та матеріальної бази навчальних кабінетів з предметів поглибленого вивчення та профільного навчання;
- забезпечення бібліотеки школи комплектами наукової, довідкової, науково – популярної літератури та програмними засобами навчання;
- організація роботи з Центром зайнятості діагностики професійного спрямування учнів;
- запровадження у 8–9 класах предметів поглибленого вивчення, ведення курсів за вибором, консультацій та факультативів, що забезпечують поглиблення предметів майбутньої профілізації;
- організація дотримання наступності між допрофільною підготовкою та профільністю навчання [2].

Для успішної реалізації профільного навчання адміністрація школи повинна спрямувати свою діяльність на:

- вивчення та дотримання нормативно-правової документації щодо організації профільного навчання та допрофільної підготовки;
- розробку робочого навчального плану;
- укладання усної та письмової угоди про співпрацю з ВНЗ (I-IV рівня акредитації);
- аналіз кадрового забезпечення.

Визначено вимоги до вчителя, який працює у профільних класах:

- необхідність підвищення кваліфікації на базі обласного методичного інституту освіти педагогічних працівників;
- участь в обласних семінарах, конференціях, читаннях;
- самоосвіта;
- використання у роботі нових педагогічних, інформаційних технологій;
- діагностика профільних інтересів учнів;
- підготовка вчителів до роботи за різнорівневими навчальними програмами;
- впровадження технологій особистісно-орієнтованого навчання;
- створення умов для професійного росту вчителя;
- створення кабінетів – творчих лабораторій відповідно «Положенню про навчальні кабінети»;
- використання сучасних комп'ютерних технологій та Інтернет;
- участь у методичних заходах з проблем профільного навчання.

Удосконаленню навчально-виховного процесу також сприяє впровадження освітніх технологій а саме:

- проблемного розвивального навчання;
- інтерактивних, проектних технологій;
- технології дослідження;
- інформаційних технологій.

В окремих школах впроваджується поглиблене вивчення предметів, допрофільна підготовка учнів. Допрофільне навчання в основній школі проводиться у 8–9 класах. Ефективність допрофільного навчання вимагає налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей учнів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп).

Як приклад, у 8 класі допрофільна підготовка полягає у визначенні індивідуальних особливостей інтелектуального та особистісного розвитку, виявленні шкільної дезадаптації, причин неуспішного навчання, допомога в оцінці своїх здібностей і нахилів, у формуванні адекватної самооцінки, пізнавальних інтересів і мотивів пізнання, сприянню створення доброзичливого клімату в учнівському колективі. У 9 класі - полягає у розвитку схильностей як умови подальшого розвитку здібностей, становленні профільних намірів та поглиблені профорієнтації учнів, допомозі в самовизначенні. Великого значення набуває реалізація прикладної спрямованості шкільних предметів, різнорівневе вивчення різноманітних курсів, організація самостійної роботи учнів відповідно до їхніх індивідуальних нахилів [3].

Форми її реалізації – введення курсів за вибором, факультативів, консультацій, гуртків, поглибленого вивчення окремих предметів (біології, хімії, математики, української мови та літератури, англійської мови). Доцільно залучати обдарованих учнів до предметних олімпіад, всеукраїнських конкурсів «Кенгуру», «Колосок», «Патріот», «Клевер», «Бобер», «Левеня» тощо.

У 10-му класі метою профільного навчання є створення умов для виховання особистості з розвинутою самосвідомістю, супровід адаптаційного періоду старшокласників при формуванні 10-х класів, оскільки в цей період спостерігаються індивідуальні шляхи адаптації кожного учня до обраного профілю навчання. У другому півріччі може мати місце зміни профілю окремими учнями.

У 11-му класі на перший план виходить визначення рівня сформованості життєвих та професійних планів, виявлення діапазону професійних інтересів, сприяння свідомому вибору учнями сфери майбутньої професійної діяльності, психологічна підтримка учнів у період підготовки та проходження зовнішнього незалежного оцінювання [4].

Впровадження профільного навчання сприяє забезпеченню рівного доступу до якісної освіти, створення умов вільного вибору у побудові освітньої траєкторії учнів старшої школи незалежно від умов освітнього середовища.

Як свідчать опитування учителів, основними труднощами для запровадження допрофільної підготовки в основній школі є:

- брак часу та швидкий темп навчання;
- перенасиченість інформацією навчальних програм і обмаль годин для вивчення складного матеріалу;
- відсутність у підручниках чіткого поділу завдань різного рівня складності;
- брак електронних засобів навчання [2].

До того ж, вчителі зазначають, що є труднощі з методичною літературою.

Висновки. Запровадження профільного навчання в загальноосвітній школі викликає низку проблем. Головна з них - профілізація суперечить фундаментальному принципу «рівний доступ до якісної освіти». Звичайна школа може запропонувати своїм старшокласникам один, максимум два профілі. Навіть вивчивши запити усіх учнів, школа обирає профіль за більшістю голосів та власними можливостями. Інші повинні будуть вивчати поглиблено ті предмети, які їм в такому обсязі не доцільно вивчати у зв'язку з вибором інших предметів для задачі ЗНО. Тому випускник школи не може рівноцінно конкурувати з випускниками міських профільних класів, окрім того, він повинен витратити свій час і зусилля на вивчення поглиблено тих предметів, які не є визначальними для вступу у ВНЗ.

З іншого боку, профільна школа дає можливість кожному учневі реалізувати особистісний потенціал і резерви. Але для реалізації профільної освіти школа повинна мати відповідну матеріальну базу, майстерні, клуби, спортивні зали. Діяльність педагогів-новаторів повинна супроводжуватися постійним науково-методичним пошуком. Профільний характер повинна мати також позаурочна виховна робота, яка доповнює навчальну і перетворює її у цілісний освітній процес. Роль учителя профільного предмета є вирішальною, бо вчитель суттєво впливає на вибір учнем майбутньої професії. Тому це має бути творча особистість, що постійно працює над собою, шукає нові підходи, оновлює варіативну частину змісту матеріалу, оперативно реагує на потреби регіону, постійно удосконалює форми і методи навчання.

Список використаних джерел

1. Концепція профільного навчання в старшій школі, затверджена рішенням колегії МОН України №10/2-2 від 25.09.2003 року (нова редакція, затверджена наказом міністра освіти і науки України, наказ № 854т від 11.09.2009 р.).
2. Богославець Г. І. Профільне навчання старшокласників – складові вибору / Г. І. Богославець. – Черкаси, 2013. – 65с.
3. Лопухівська А. В. Допрофільна підготовка учнів основної школи / А.В. Лопухівська // Сільська школа України. – 2006. – №7 – С. 22-25.
4. Кизенко В. І. Формування і реалізація профілів навчання в старшій школі : [тези доп. зав. лаб. дидактики Ін-ту педагогіки АПН України В. Кизенка на звіт. наук. конф. Ін-ту педагогіки] / Василь Кизенко // Пед. газета. – 2009. – Трав. (№ 5). – С. 3.

Анотація. Заболотний В.Ф., Саркісян О.А. Впровадження профільного навчання у старшій школі – актуальне питання сьогодення.

У статті розглянуто сучасний стан шкільної освіти в напрямку реалізації профільного навчання. Розкрито сутність поняття «профільне навчання», визначено значущість та пріоритети цього явища у системі сьогоденної освіти. Виокремлено основні завдання запровадження профільного навчання в школі та відзначено окремі заходи, які сприяють його впровадженню. Визначено вимоги до вчителя, який працює у профільних класах. Зосереджена увага на питаннях допрофільної підготовки учнів в основній школі. Зокрема з'ясовано, що ефективність допрофільного навчання вимагає налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і запитів учнів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп). Встановлено, що чималою значення набуває реалізація прикладної спрямованості шкільних предметів, різноманітних курсів, організація самостійної роботи учнів відповідно до їхніх індивідуальних нахилів. Зазначено основні проблеми впровадження профільного навчання у старшій школі та можливі шляхи їх усунення.

Ключові слова: профільне навчання, профіль, профільна школа, допрофільна підготовка.

Аннотация. Заболотный В.Ф., Саркисян О.А. Введение профильного обучения в старшей школе – актуальные вопросы сегодняшнего дня.

В статье рассмотрено современное состояние школьного образования в направлении реализации профильного обучения. Раскрыта сущность понятия «профильное обучение», определена значимость и приоритеты этого явления в системе сегодняшнего образования. Выделены основные задания внедрения профильного обучения в школе и отмечены отдельные действия, которые способствуют его введению. Определены требования к учителю, который работает в профильных классах. Сосредоточено внимание на вопросах предпрофильной подготовки учащихся в основной школе. В частности установлено, что эффективность допрофильного обучения требует налаживания действенной диагностики уровня учебных достижений учеников основной школы, профконсультационной психодиагностики с целью определения профессиональных интересов и запросов учащихся для создания однородных за подготовленностью и интересами микроколлективов (классов, групп). Установлено, что немалое значение приобретает реализация прикладной направленности школьных предметов, разноуровневое изучение различных курсов, организация самостоятельной работы учащихся в соответствии с их индивидуальными склонностями. Указаны основные проблемы внедрения профильного обучения в старшей школе и возможные пути их устранения.

Ключевые слова: профильное обучение, профиль, профильная школа, допрофильная подготовка.

Abstract. Zabolotny V., Sargsyan O. Introduction of profile studies at senior school is pressing question of present time.

The article examined the current state of school education in the direction of realization of profile training. The essence of the concepts "Learning profylnoe" is disclosed, defined the importance and priorities of this phenomenon in today's system of education. The basic task of introduction of profile education at school and noted individual actions that contribute to its

introduction. The requirements for the teachers who work in specialized classes is determined. It focuses on the issue of pre training of pupils in basic school. In particular found that the effectiveness of pre-profile training required to establish an effective diagnostic level of educational achievements of primary school pupils, prof consulting psychodiagnostics to determine the students' professional interests and requests for the creation of similar interests and readiness for micro groups (classes, groups). It is established that considerable importance is the realization of an applied orientation of school subjects, multilevel study of the different courses, the organization of independent work of pupils in accordance with their individual inclinations. The main problems of introduction of profile training in high school and possible ways to address them are shown.

Key words: *profile training, profile, profile school, pre-profile training.*